

Miljöenheten
Agneta Börjeson

Programrådsmöte nr 18 2008-04-16

Ledamöter:

Maja Pettersson, GRO	Anna-Gretha Eriksson, RAÄ
Morten Rasmussen, NordGen	Maria Nyman-Nilsson, Museerna
Torbjörn Ebenhard, CBM	Göran Svanfeldt, FOR
Jan Gustavsson, Jordbruksverket	Jan Svensson, Formas
Björn Aldén, Botaniska trädgården Gbg	
Peter Hertelius, Sida	

Samordnare:

Eva Jansson, CBM
Jens Weibull, CBM

Sekreterare:

Agneta Börjeson, Jordbruksverket

Dessutom medverkade Jessica Kathle, direktör för NordGen. Representanter för LRF, växtförädlarna, SPS och SLU saknades.

Inledning

Jan Gustavsson hälsade välkommen till mötet och dagordningen fastställdes. Maja hälsades välkommen som ny ledamot för GRO. Anna-Gretha som tidigare inte varit med på programrådsmöte hälsades också välkommen. Hon alternerar med Ulf Lindberg som representant för RAÄ. Även Jessika och Morten från NordGen hälsades särskilt välkomna. Morten har ju tidigare varit med men inte som representant för NordGen.

Minnesanteckningarna från förra mötet

Förutom ett namn fel framfördes inga kommentarer angående minnesanteckningarna. Flera punkter tas dock upp nedan. Minnesanteckningarna lades därmed till handlingarna.

Information från Jordbruksverket

Sortlista för bevarandesorter

För exakt ett år sedan tog medlemsländerna i EU beslut om direktiv om bevarandesorter av lantbruksväxter. Kommissionen vill dock inte ta förslaget vidare och ytterligare två reviderade förslag har dykt upp. Detta har inneburit en låsning för alla andra sortgrupper och inga beslut har tagits. Ny omröstning ska

dock hållas. (I skrivande stund har det senaste förslaget gått igenom. Protester lämnades angående Kommissionens behandling av medlemsländernas beslut.)

Växtgenetiska fördraget och SMTA

Jordbruksverket analys av konsekvenserna av genomförandet av det växtgenetiska fördraget har ännu inte arbetats vidare med. Jordbruksdepartementet kommer dock inom kort att skicka ut analysen på remiss.

Det svenska ställningstagandet är också beroende av hur NordGen kommer att göra. NordGen arbetar med en rapport om hanteringen av SMTA och om man ska ha andra avtal när materialet inte är under multilaterala systemet eller när det inte ska användas till forskning och vidare förädling.

FoU-ansökningar

FoU betyder försöks och utvecklingsverksamhet och omfattar inom POM för närvarande 1 miljon kronor för projekt i anknytning till inventeringen. Ansökningen utlyses för att man ska nå utanför den inre kretsen och förhoppningsvis få in nya idéer.

Beslutstexterna blev inte bra detta år. Jordbruksverket ska se över hur beslutstexter skrivs för att undvika detta i fortsättningen.

Referensgrupp kommer även fortsättningsvis att vara programrådet. Hänsyn måste tas, vilket också gjorts, till jäv och till konkurrenssituationen gällande projekten. Flera ledamöter påpekade dock att deras bedömning utifrån frågan om projektet är relevanta. De kan inte bedöma att ansökan gått rätt till eller att den skett efter förutsättningen för ansökan.

Samordnarna påpekade att skrivningarna för ansökan bör stramas upp. Det är också viktigt att en dokumentation om materialet kommer in och samlas tillsammans med annan information om materialet företrädesvis på NordGen. Förutsättningar för samarbete med vad som pågår inom POM för övrigt måste också synas tydligare, kanske genom att man skriver samverkansavtal. Jordbruksverket ska se över detta tillsammans med samordnarna.

Verksamhetsberättelsen för POM

Redogörelserna till verksamhetsberättelsen för 2007 ska vara hos Jordbruksverket innan utgången av maj månad men helst tidigare. Det går bra att skicka de egna verksamhetsredovisningarna men då med hänvisning till vad som berör POM.

Temaavsnittet i verksamhetsredovisningen föreslogs på förra programrådsmötet behandla forskningen inom området. Formas och SLU kommer att bidra med en gemensam text till detta avsnitt.

Nationell genbank

Jordbruksverkets generaldirektör kommer att ta kontakt med rektor för SLU, Lisa Senneby-Forsse om att gå vidare med det förslag som programrådet stod bakom förra rådsötet.

Jordbruksverket arbetar under tiden med en förtydligande rapport om den Nationella genbanken till regeringen. Detta blir en del i uppdateringen av programmet men kan komma att sändas separat innan hela uppdateringen är färdig.

Information från samordnarna

För att veta vad som pågår uppmanas aktörer att gå in på hemsidan www.pom.info. Samordnarna kan förmedla kontakter när man behöver folk eller informationsmaterial för olika ändamål. Ett av huvudsyftet med POM är att vara ett nätverk för vad som pågår inom området och genom att samordna aktiviteter kan befintliga resurser utnyttjas bättre. Men för att detta ska fungera måste samordnarna få veta vad som pågår, inte bara under programrådsmöten utan så fort något sker. (Detta sas inte direkt under denna punkt men återkom i andra diskussioner).

Nya publikationer sedan förra gången är Trädgårdshistoria för inventerare och Narcisser – folkära lökar. På gång är Hjälpguide för perenninventerare, inspirationsskrift för träd och buskar samt Fröuppropet – vad hände sedan? Ny POM-broschyr kommer också, den ska även finnas på engelska.

POM fanns med på Nordiska Trädgårdar i FORs monter. En utställning pågår om narcisser på Hovdala slott. Tanken är att denna även ska kunna flyttas runt i landet. POM ska även finnas med på trädgårdsmässa i Umeå.

Det råder stor aktivitet bland inventerarna. Flera återträffar planeras.

Samordnarna har haft föredrag om POM på KSLA. Kanske detta ger upphov till nya aktiviteter tillsammans med KSLA.

Samordnarna ska åka till Italien och berätta om strukturen för POM och hjälpa till med idéer hur Italien kan få ett fungerande nationellt program.

Katarina Wedelsbäck-Bladh har börjat som projektledare för Träd- och buskuppropet efter Rune Bengtsson.

Intresse finns för att köpa lökar från inventeringen. Tankar kring detta pågår. Problemet är var uppförökning ska ske. Det finns ingen given uppförökare av blomsterlökar i Sverige.

Inom lökuppropet pågår undersökningar om man kan matcha det svenska materialet med gammalt holländskt och engelskt material.

Ett klonarkiv i norra Sverige har länge varit på tal. Inventeringsledaren för frukt och bär och samordnarna håller för närvarande på att undersöka var ett sådant kan placeras.

Växtförädlingens framtid

Förra programrådsmötet rekommenderades att samordnarna bjuder in möjliga intressenter till ett seminarium gällande nyttjandet av växtgenetiska resurser i svenskt lantbruk och i biståndsverksamhet för att få igång en diskussion om vilka behov som finns, kommer att finnas och vad som kan göras. Samordnarna har diskuterat med SLU om detta och avvaktar vad som händer i med den utredning som SLU gjort om växtförädlingens framtid. Samordnarna förbereder för ett seminarium i oktober 2008.

Med anledning av att växtförädling kom på tal gjordes två reflektioner.

Ett mål i POM är att bevara det biologiska kulturarvet. Oftast är det i detta fall att bevara de sorter som har funnits och visa upp dem i sin rätta miljö. Men det kan också vara att genom växtförädling bevara traditionen att odla en viss gröda i Sverige. Till exempel är odling av päron en tradition i Sverige och därmed en del av vår kulturhistoria. Om nu päronrosten förstör alla nuvarande päronsorter så behövs växtförädling för att få fram nya resistent sorter om vi ska bevara vår odlingstradition.

En annan reflektion var att det börjar bli brist på nationellt utsäde. De stora företagen producerar för en global marknad och arbetar bara med de stora grödorna. Nationellt utsäde och utsäde av mindre grödor har ingen ekonomisk bärighet i företagen men dessa grödor är ändå av stor vikt för lokal matproduktion inte minst i utvecklingsländerna men även i Sverige. Därför bör en statlig satsning ske på växtförädling.

NordGen, ny organisation

Jessica Kathle från Norge som är direktör för NordGen presenterade den nya organisationen. Jessica har tidigare arbetat som institutionsledare vid universitetet för miljö- och biovetenskap UMB i Norge.

Från och med årsskiftet verkar de nordiska organen inom gemensamarbetet under en och samma organisation. Den nya organisationen, Nordiskt genresurscenter, eller NordGen, omfattar verksamhet som tidigare innehades av Nordisk Genbank Husdjur, Nordiska Genbanken samt Nordiska skogsbrukets frö- och plantråd. Ett samgående mellan de olika organisationerna ska stärka arbetet med genresurser inom Norden. (Nedan kommer vision och mål på norska)

Vision

- NordGen sikrer biologisk livsgrunnlag for nåtid og framtid.

Mål

- NordGen arbeider for å sikre og utnytte genetisk mangfold innen land- og skogbruk i Norden.
- NordGen fremmer på en synlig, offensiv og effektiv måte det nordiske samarbeidet innen bærekraftig bruk og bevaring av genetiske resurser til nytte for jordbruk, hagebruk, skogbruk og matvareproduksjon.

- NordGen tydliggör den samfunnsmässige og kulturhistoriske verdien av genetisk diversitet innen og mellom arter.
- NordGen er blant de fremste internasjonale service- og kunnskapssentra for forvaltning av plante-, husdyr- og skoggenetiske ressurser.
- NordGen utvikles til å bli et synlig og høyt profilert kunnskaps- og servicesenter i det offentlige rom og som en viktig premissleverandør for beslutningstakere.
- NordGen påvirker gjennom medlemslandene til internasjonal åpenhet, samhandling og rettferdig utnyttelse av de globale genetiske ressurser.

Under våren har ett arbeidsprogram för 2008 färdigställts vilket drar upp riktlinjerna för innevarande år. I arbetsprogrammet tydliggörs hur man ska arbeta för att uppnå målen under 2008. En uppgift är att integrera de tre sektorerna kulturväxter, husdjur och skog i den gemensamma organisationen. Verksamheterna som tidigare bedrivits var för sig har utvecklat olika traditioner och har olika styrkor och svagheter som nu måste sammanlänkas.

Morten Rasmussen leder verksamheten på NordGen Växter i Alnarp. De andra sektionerna leds av Tore Skröpa (skog) och Erling Fimland (djur) och är i huvudsak placerade på Ås i Norge. IT, administration, information och stabsfunktioner ligger direkt under Jessika.

Döda frön berättar

Matti Leino presenterade sitt forskningsprojekt som utgår från det gamla KSLA material som finns på Julita. Materialet består av 4800 fröprover och är egentligen flera olika samlingar från mitten av 1800-talet och fram till början av 1900-talet. Frömaterialen består främst av spannmål och ekonomiväxter, men också köksväxter, foder- och betesväxter, träd och buskar. En stor del av materialet har odlats på Experimentalfältet i Stockholm och är mycket väl dokumenterat.

Materialet ger upphov till flera olika idéer och delprojekt. Pågående projekt är

- Identifiering av historiska sorter av ärter (släktskap sinsemellan och släktskap med Fröuppropets sorter)
- Fylogeografi av norrbottniskt korn (nordligaste odlingarna i världen, hur skiljer sig dessa från annat korn).
- Historisk förekomst av genen NAM-B1 i vete och påverkan på skörd och näringsinnehåll

Andra projekt som kan bli aktuella är:

- Effekter av genbanksbevarande på svenska lantsorter
- Variation i strålängd i vete före den gröna revolutionen

I projekten ingår både de frön som finns i Julitasamlingen och sorter som finns på NordGen.

Uppdatering av programmet

Arbete med uppdateringsrapport pågår. Den bygger mycket på den rapport samordnarna tog fram och presenterades vid förra programrådsmötet. För att få den komplett behöver programrådsledamöterna komplettera med

- Göra en beskrivning av aktörerna som de representerar
- Se över åtgärderna som är med i uppdateringsrapporten från samordnarna och eventuellt komplettera
- Läs rapportutkast och svara på eventuella detaljfrågor

Tidsplanen är följande

- Material från ledamöter före 1 september 2008, helst tidigare
- Rapportutkast färdigt till nästa programrådsmöte
- Synpunkter på programrådsmötet
- Nytt utkast därefter
- Synpunkter på detta utkast senast 15 november
- Tryckning senast 31 december

Kort presentation av aktiviteter från aktörerna

Botaniska trädgårdarna

Det händer mycket på personalsidan med folk som slutar och går i pension.

På Bergianska ska man se över vilket material av träd och buskar som finns. Man har ingen egen expert på området längre och har därför anlitat folk utifrån.

I Göteborg ska äldre sorter av köksväxter odlas och guldärtan kommer att delas ut i år. En ny lökäng har anlagts.

SKUD består nu av 63 000 namn varav 17 000 svenska namn. Man har arbetat på att ge växterna svenska släktnamn. Ett möte planeras om hur SKUD ska finansieras framöver.

Man efterlyser mer synlighet från Jordbruksverket och gärna information om POM till nya chefer.

CBM

Mångfaldskonferensen i år handlar om storskalig infrastruktur och har titeln Vägar till mångfald - en transportinfrastruktur i harmoni med landskapet. Den kommer att hållas på Uppsala slott den 7-9 oktober.

CBMs masterkurs engagerar 17 studenter. Deltagarna kommer från genbanksnätverket som Sida stöder.

Torbjörn Fagerström leder en utredning om CBM, främst gällande administrationen. Idag är CBM relativt fristående institution under SLU vilket

ofta underlättat i olika uppdrag. Om det kommer att bli så i fortsättningen återstår att se. Utredningen ska lämnas in i september.

CBM arbetar med remissvar på de olika utredningar som gjorts om Hållbart nyttjande inom de areella näringarna. CBM arbetar också med uppföljning av CBD. Uppföljningen görs inte lika omfattande och med lika långa frågelistor som förra gången. CBM arbetar även med övervakning av genetisk variation och uppdrag om främmande arter där även Jordbruksverket är inblandade.

En landrapport ska tas fram till FAO om växtgenetiska resurser. Rapporten ska lämnas in i september. Det har varit svårt att få fram struktur på rapporten men nu finns en sådan. En nordisk koordinering av denna ska också ske.

Naturvårdsverket

Uppdraget om vilka rödlistade arter som också är släkt med kulturväxterna och om dessa finns skyddade på något sätt kommer ingen vart. Medel fanns förra året men ingen som utförde arbetet och i år verkar det inte vara prioriterat. Jordbruksverket ska kontakta Naturvårdsverket för att trycka på att arbetet bör göras.

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet arbetar vidare med temat trädgårdar och kulturresevatnen och planerar en liten publikation om eget grävande i nyttoträdgården. En kurs planeras för fältarbetare i kulturresevatnen med tanke på äldre växtmaterial och trädgårdshistoria. En handbok planeras för inventering av kulturhistoriska växtmaterial.

Friluftsmuseerna

Friluftsmuseerna har tagit fram en policy för levande samlingar på museer. Den finns tillgänglig hos Maria. I övrigt håller Fredriksdal på att bygga om sitt klonarkiv, man har mellanlagringen för rosor och arbetar för att bygga upp ett referensmaterial för rosor.

GRO

Plantskolister har fått information om POM av samordnarna.

GRO samarbetar med rosensällskapet för att under 2008 starta Rosens dag på Rosadagen den 2 juli. Detta evenemang är tänkt att återkomma årligen.

Formas

De årliga ansökningarna är inne och håller på att behandlas. SLF har fått in ansökningar om klimatfrågor inom trädgårdsnäringen.

NordGen

Nordiska ministerrådet håller på att utarbeta ett program gällande forskning om klimatförändringar och genetiska resurser i globalt perspektiv. Mer information

kommer att finnas efter sommaren men det kan vara bra att redan nu börja fundera på planering då projekt inom programmet kommer att behöva nationell medfinansiering.

Plantedirektoratet i Danmark kommer att ha ett seminarium 17-18 nov i Hilleröd om Kulturplanternes kulturhistoria. Program kommer.

NordGen tar nu även emot döda frön särskilt då med tanke på äldre frösamlingar.

Sida

Svenskt stöd ges till arbete med växtgenetiska resurser i södra Afrika, östra Afrika och Balkan. Projekten är samarbetsprojekt med NordGen, CBM och SLU.

Centralasienprojektet avvecklas eftersom Sida inte längre har dessa länder inom sitt mandat.

En Global Plan of Action håller på att tas fram inom FAO för husdjur. Sida stöder detta finansiellt.

Övrig fråga

Finland är det land som främst arbetat med forskning om kryobevarende. Denna forskning hotas nu av att läggas ner. Detta är olyckligt ur bevarandesynpunkt då detta framgent kan innebära en kostnadseffektivare form av bevarande av vegetativt förökat material än till exempel i klonarkiv. Sverige har ingen forskning på detta område. Danmark och Norge har en del.

Samordnarna menade på att vi i Sverige borde visa vårt stöd för fortsatt forskning om detta. Egentligen borde något göras på nordisk bas då man kan se att den framtida kryobevarende för nordiskt material platsar bra i Finland. Idag finns NordGens fröbevarande aktiva kollektion i Sverige, baskollektionen i Danmark och säkerhetskollektionen i Norge.

Nästa möte

Nästa möte bestämdes preliminärt till 16 oktober. Eftersom vissa omständigheter gjorde att vi inte kunde vara på Syngenta denna gång hoppas vi att det ordnar sig till nästa.